

Музика В.
студентка II курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: викладач кафедри
цивільного права і процесу ТНЕУ
Паращук Л. Г.

ПОРУКА ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Одне з провідних місць у сфері приватноправових відносин займає зобов'язання. Вітчизняне законодавство приділяє неабияку увагу регулюванню зобов'язальних правовідносин, в тому числі і забезпеченню їх виконання. Саме інститут забезпечення виконання зобов'язань відповідає за їх належне виконання та, що є не менш важливим, захищає майнові інтереси кредитора. Серед способів забезпечення виконання зобов'язань важливе місце посідає порука.

У науці цивільного права різним аспектам застосування поруки приділяли увагу такі вчені, як: В.В. Васильченко, Ю.О. Заїка, О.С. Кізлова, Н. І. Кобзар, Л. М. Лаухіна, В.В. Луць, О.А. Підпригора, С.А. Скачедуб, Є.О. Харитонов та ін. Втім, цілісного та комплексного наукового аналізу питання припинення інституту поруки проведено не було.

Варто зазначити, що, згідно зі ст. 509 ЦК України договірне зобов'язання – це певне правовідношення, в якому одна сторона, а саме боржник, зобов'язана вчинити на користь другої сторони, а саме кредитора, певну дію або ж утриматися від вчинення дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [5]. Способи забезпечення виконання договірних зобов'язань не просто гарантують виконання зобов'язання, вони стимулюють боржника до належного здійснення дій, покладених на нього. Ці заходи встановлюються за згодою сторін.

У ЦК України закріплено перелік способів забезпечення виконання зобов'язань, проте він не є вичерпним. Поряд із передбаченими законом способами забезпечення виконання зобов'язань сторонами у договорі можуть бути визначені й інші способи забезпечення. Відповідно до законодавства України виконання зобов'язань може забезпечуватися неустойкою, заставою, порукою, притриманням, гарантією, завдатком, довірчою власністю тощо.

Провідне місце серед традиційних способів забезпечення виконання зобов'язання займає порука. Цей спосіб можна трактувати по-різному, а саме: як грошову відповідальність; як будь-яку відповідальність у вигляді здійснення за боржника його дій; як договір або як і договір, і відповідальність. Порука є одним із найефективніших та найзабезпечувальніших способів, тому що виконання зобов'язання забезпечується не просто грошима чи якимось майном, а за допомогою залучення додаткової особи – поручителя.

Згідно зі ст. 553 ЦК України, порука – це договір, відповідно до якого поручитель ручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку [5]. Варто зазначити, що лише дійсна вимога може забезпечуватись порукою. Так як вона має акцесорний (додатковий) характер, то визнання недійсним основного зобов'язання, заради забезпечення якого було укладено договір поруки, тягне за собою беззаперечну недійсність і поруки [1, с.126]. Договір поруки починає виконувати свою функцію при порушенні боржником основного договору, тобто з моменту невиконання чи неналежного його виконання.

На відміну від неустойки чи завдатку порука не спрямована на стимулювання чи заохочування боржника до належного виконання свого обов'язку, її забезпечувальна функція проявляється в іншому. За допомогою поруки кредитор одержує додаткові гарантії виконання зобов'язання, тобто поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником [2, с. 231].

В законодавстві чітко не окреслено, між ким укладається договір поруки. Проте, в договірній практиці зустрічаються такі випадки укладення договору поруки: між поручителем і кредитором без участі боржника у вигляді окремого договору; між кредитором, боржником і поручителем у вигляді окремого договору, що існує поряд з основним; договір між трьома сторонами (кредитором, поручителем та боржником), де умова про поруку включена в основний договір. Відповідно до ст. 553 ЦК України, для дійсності договору достатньо участі лише кредитора та поручителя [5].

ЦК України не встановив обмежень щодо кола суб'єктів, які можуть виступати поручителями, тому ними можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Переважно, перед кредитором встановлюється солідарна відповідальність поручителя і боржника. Кредитор може звернутись як до боржника, так і до поручителя щодо виконання ними обов'язку. Проте, якщо в договорі встановлено субсидіарну відповідальність, то, перш ніж пред'явити вимоги поручителю, кредитор повинен пред'явити їх до основного боржника. Лише у випадку, якщо останній відмовиться її задовольнити або кредитор не одержить у розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, він має право пред'явити вимогу в повному обсязі до поручителя.

У правовідносинах із кредитором поручитель виступає як самостійний суб'єкт. Він відповідає перед ним так, як і боржник, тобто до його обов'язків входить сплата основного боргу, процентів, неустойки та відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки [5].

Варто зазначити той факт, що договір поруки укладається лише в письмовій формі. Якщо ця умова не виконана, договір вважається нікчемним.

На боржника і поручителя покладено обов'язок щодо повідомлення один одного про стан розрахунків із кредитором. Поручитель зобов'язаний попередити боржника про намір здійснити вимогу кредитора. В іншому випадку боржник має право висунути проти вимоги поручителя всі заперечення, які він мав проти вимоги кредитора. Аналогічно, якщо боржник самостійно погасить борг перед кредитором, він має повідомити про це поручителя. До поручителя, який виконав зобов'язання, переходять усі права кредитора у даному зобов'язанні [3, с.189].

Існують певні підстави щодо припинення договору поруки: виконання; залік; угода сторін; неможливість виконання; збіг боржника і кредитора в одній особі; смерть громадянина або ліквідація юридичної особи. Проте, крім загальних підстав припинення зобов'язань щодо договору поруки, існують й спеціальні підстави [4].

Так як порука – це акцесорне зобов'язання, то однією з підстав його припинення є припинення основного зобов'язання. Припиняється порука й у разі, якщо кредитор відмовляється прийняти належне виконання, запропоноване боржником чи поручителем після настання строку виконання зобов'язання. Причини відмови значення не мають [5]. Крім того, підставами припинення поруки є: зміна зобов'язання без згоди поручителя, через що збільшується обсяг його відповідальності; переведення боргу на іншу особу у випадку, якщо поручитель не поручився за нового боржника; закінчення строку, встановленого в договорі поруки.

Отже, одним із традиційних способів забезпечення виконання зобов'язання є договір поруки. Порука – це не просто спосіб стимулювання боржника до виконання зобов'язання, а певна гарантія його виконання. Якщо боржник не в змозі виконати свої договірні зобов'язання, це зробить за нього поручитель. Цей спосіб є одним з найбільш ефективних, адже для його виконання залучається ще одна особа.

Список використаних джерел

1. Кобзар Н. І. Особливості застосування засобів забезпечення договірних зобов'язань. Н. І. Кобзар, Л. М. Лаухіна, С. А. Скачедуб. Економічний простір. 2018. № 140. С. 120-131.
2. Цивільне право України: навчальний посібник. За ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.

3. Мазур О.С. Цивільне право України: Навч. пос. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
4. Федосеев П. М. Підстави припинення поруки за законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 67. С. 448-453.
5. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44. ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Назарко В.
*студентка IV курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент
кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права ТНЕУ
Вербіцька М.В.*

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах сьогодення Україна перебуває в процесі магістральних перетворень та трансформацій, завдання яких – створення усіх умов для побудови правової та демократичної держави, підвищення рівня життя, дотримання та захисту прав та свобод людини та громадянина. Такі зміни неможливо втілити в життя без ефективного відправлення судочинства.

Варто зауважити, що трансформація та модифікація торкаються не тільки правових норм, стандартів та механізмів, а й такої правової категорії як «джерело права».

У процесі становлення України як демократичної, правової держави та її націленість на міжнародне співробітництво та інтеграцію питання переоцінки та перегляду поняття та системи джерел цивільного процесуального права набуло особливого практичного та теоретичного значення. Сьогоднішні парадигми у науці та реалії сьогодення формують нові підходи до розуміння «інститут забезпечення позову».

Особливе місце займають заходи забезпечення позову в господарському судочинстві, оскільки вони є правовим регулятором судочинства, а отже безпосередньо впливають на якісне дотримання прав і свобод людини та громадянина в Україні.

Інститут забезпечення позову має велике значення, оскільки він надає реальну можливість сторонам процесу бути впевненими у виконанні судового рішення і захищає майнові інтереси особи, яка звернулася до суду з відповідною заявою. Таким чином, можна відзначити, що даний інститут націлений на реальне і повне відновлення прав власності учасників господарського процесу, порушених в результаті протиправних дій інших осіб, і є важливою гарантією захисту прав учасників господарського процесу [2, с. 880]. Предметом позову є виключно матеріально-правова вимога (майнова або немайнова), яка є предметом вимоги, яка підлягає подальшому виконанню.

Стосовно самого поняття «забезпечення позову» слід відзначити, що законодавець не визначив його в Господарському процесуальному кодексі. Тому, щоби дати таке визначення, маємо звернутися до постанови Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 № 9 «Про практику застосування цивільно-процесуального законодавства судами при розгляді позовних вимог», згідно з якою до забезпечення позову відноситься сукупність процесуальних дій, які гарантують виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог [3].

На нашу думку, забезпечення позову - це сукупність превентивних заходів, передбачених відповідним законом і спрямованих на забезпечення та захист прав позивача, що гарантує в майбутньому належне виконання судового рішення.